

Zes brieven van Lucia van Aerssen - van Walta aan Constantijn Huygens

De onderstaande zes brieven zijn geschreven in de periode 6 december 1663 - 15 september 1668, door Lucia van Aerssen - van Walta (1609-1674), de weduwe van Cornelis van Aerssen, heer van Sommelsdijck (1600-1662). Zij zijn gericht aan Constantijn Huygens (1596-1687), een oude vriend van haar overleden man. De eerste vijf brieven zijn door Lucia vanuit Den Haag verstuurd naar Parijs, waar Huygens zich van 1661 tot 1665 bevond om te bemiddelen bij de teruggave door de Fransen aan de Republiek van het prinsdom Orange. In deze Haagse brieven gaat het vooral om stoffen, neusdoeken en aanverwante zaken die hij voor haar in Parijs dient aan te schaffen. Ook houdt ze hem op de hoogte van het laatste nieuws uit Den Haag en de Republiek. Deze brieven zijn in het Nederlands geschreven. De zesde brief, die dateert van een aantal jaren later, is door haar geschreven in Culross, Schotland, waar ze logeerde bij haar dochter Veronica van Aerssen, de echtgenote van Alexander Bruce, de tweede Graaf van Kincardine. Huygens ontvangt de in het Frans geschreven brief in Den Haag.

De brieven zijn autograaf, geschreven op dubbelvellen en alle voorzien van een of twee zwart(e) lakstempel(s). Ze bevinden zich in het Koninklijk Huisarchief in Den Haag, onder inventarisnummer G1-8.1. De nummers boven de brieven in deze transcriptie verwijzen naar de nummering zoals gehanteerd in de uitgave van J.A. Worp¹.

Een vroegere brief van Lucia van Aerssen aan Constantijn Huygens, die samengevat in Worp is opgenomen onder nummer 5989 en die dateert van 7 december 1662, zou zich eveneens in het Koninklijk Huisarchief moeten bevinden maar is daar vooralsnog niet aangetroffen en wordt hier derhalve niet besproken.

Tekstgedeelten tussen vierkante haken zijn toevoegingen/reconstructies van de tekstuitgever. Ondanks het duidelijke handschrift van Lucia van Aerssen, was een enkel woord niet goed te lezen of te begrijpen, wat aangegeven wordt in noten. Hier en daar zijn voor een beter begrip zowel tekstkritische als historische annotaties toegevoegd.

Annemarie de Bree

januari 2010

¹ Worp, J.A., *De briefwisseling van Constantijn Huygens (1608-1687)*, 's-Gravenhage 1911 (zes delen).

6194²

[Adressering:]

Aen Mijnheer

Mijnheer van Zulichom tot Parijs

Den 6 december [1663]³

Mijnheer,

Alle uwe dienaere ende dienaresse, daer ick een van de prinsepaelste van sij, beklage seer uwe langdurige absensij en vrese met mij dat het noch na langer verblijf noch met onverrechersaeke sult moete thuiscome, dat 2 vrouwe verbrot hebbe, so moetwillich, dat soude men Uw.d nu wel wille opleggen om dat te vereffene. De tijt sal alles lere. Mijn goede man saliger en hat daer geen opini van. Got geve Uw.d maer patiencij en gesontheyt, om sulcks af te wachte.

Uwe particulire affaire souden u sonder twijfel wel in De Hag vereyse en het soude een groote vreucht sijn onder het maegschap dat se daer enige hoop toe sagen, maer sij moete almede gedult hebben.

Ende terwijl dat Mijnheer daer is, so wort ick seer gesoliciteert van een van mijn dochters, die haer drouvich kleetsel van haer vader saliger sal moeten afleggen⁴, om Mijnheer te bidde die goetheyt te hebben om voor haer eene rock⁵, of om beter te seggen, stof tot een rock te koopen van⁶ gecoleurt, op de aldernieuwste mode, mits datter bleu morant⁷ in coomt, want haer sinnelickeyt strekt tot het bleu mourant. En soude deze commissie aen nimant wille vertrouwe als aen Uw.de, die sich op alles so wel verstaet, en bij elckeen bekent is die weet wat de nieuwste mode is. En als Uw.d die goetheyt sal gehat hebbe om die te kope, so bit sij, dat het doch met de aldereerste coches mocht cito cito op Brussel aen Mademoiselle Boudry mocht gesonden, met een letterke versoeck aen haer, so het u belieft, sito aen ons te bestelle, anders het blijft so schriclijck lang onderweech. Oock wort er noch gebeden om enige staeltjes voer

² Samengevat opgenomen in Worp.

³ Ontvangstnotitie in linkerbovenhoek: R. Par. 11. Dec. 1663.

⁴ Cornelis van Aerssen was op 9 november 1662 overleden.

⁵ Alle onderstrepingen in deze brief zijn in een andere pen.

⁶ Woord slecht leesbaar, wellicht 'vein'?

⁷ Blue mourant, of de Nederlandse verbastering 'bloemerant', is een bleekblauwe kleur.

rocke en tabbers, en oock meteen of men de poins de Vinise⁸ die vray sijn en sterck voer een neusdoek om een civile prijs can hebbe. Oock wort er gebede of Mijnheer noch de goetheyt gelieft te hebbe om 12 steele aen de ronde wayers, die men voer het vier in de camers heeft, te senden. Men heeft er aen mijn soen 12 rondede gesonde en de stele hebben se vergete.

Versoeke gans dienstelijck, als dese compleesses gedaen sijn, dat Mijnheer die daer gelieft te doen betale aan Van Gangel⁹ en sult hier wederom geve.

Ick bidde Uw.d, vergeeft mijn vrijmoedicheyt die ick neem. Ick sondige noch op uwe oude goetheyt t'onswaers en wenste maer occasij dat ick, doch onbequaam sijnde, het soude conne erkenne, ondertusse mij recommanderende in d'eer van uwe goede grasij sal ick blijve,

Mijnheer,

Uwed. ootmoedige ende dienstwilige dienarse

Lucia van Walta, Doverge van Sommelsdijck.

⁸ Venetiaans kant.

⁹ Gaspar van Gangel, bankier te Parijs.

6194a¹⁰

[Adressering:]

Aen Mijnheer

Mijnheer van Zuylichem tot Paris

Den 27 desember [1663]¹¹

Mijnheer,

Den dese sal u krijge met ene lap floers. Den eerste van Uw.d te bedancken van de moyte en het copen van de geeyste rock, daer Uw.d so veel sorvuldichede toe heeft gelieve te gebruycken en daermede mijn dochter so curieus gemaect is, dat se de meeste inpatiencij van de werelt heeft om die te ontfangen, en d'ander van het bericht van de poin de Vinise. Seker, Mijnheer, ick heb mij van u goetheyt geabuseert, doch wetende dat Uw.d soveel discrezij heeft dat hij dat mijn om mijne dochters ernstich aenhouden niet sal qualijck afnemen. En sij verfoye¹² haerselvs nu oock, dat se over 6 weke mij niet hadde versocht dat ick aen Uw.d om die neusdoek van poin de Vinise sou bidde, en sij heeft alle weeks gehoopt dat se met de post soude comen. De wissel isser selfs al over 6 weke na toe en noch heeft sij die niet gecrege. Sij can de oorsaek daervan niet wete noch dencke, en Mijnheer can de inpatiencij van jonge luyde. Nu blijft sij al in hoop dat se die de naeste post sal krijge. Ik beken dat 30 en 90 Luvise schricklijck veel gelt is, maer de dartelheyt is Got betert in de werelt so groet, en dat exempel wort ons so van naebuerschapswege metgedeelt, dat gelt voor haer geen gelt en schijnt te sijn. Dat dese begeerte van mijn jongeluy is, Mijnheer, niet datter enige aperencij is van trouwe, ick verclare in consiencij van neen, maer alleen omdat se haer drouvich kleetsel sulle aflegge, daerdien dat den tijt voor haerluy ruim is verstreke, sij curieus sijn liver wat nieus te hebben, als se doch wat moete hebbe, als sich weer met wat outs te moete behelpen. En sij sijn versekert dat hetgene van Uw.d gesonde wort so wel is gecose, dat se daerom die vrijmoedicheyt hebbe genome Mijnheer daermet te beswaren. En ick doeter van haerentwege de dancksegginge daerover en so haest als 't aen is gecome, daer se nu de

¹⁰ In Worp wordt deze brief niet opgenomen, maar samen met brief 6194b in een voetnoot afgedaan als 'onbelangrijk'.

¹¹ Ontvangstnotitie in linkerbovenhoek: R. Par. 1 Jan. 64.

¹² Woord slecht leesbaar.

ure van beginne te telle, terwijl de 19 dage al verstreke sijn, so sal ick Uw.d late wete hoe dat haer den rock bevalt met de kant. En sij is daer so van geparsuvadeert dat het haer heel wel sal aenstaen. Het bleu murant was haer inklinasij.

Het nieuws dat hier nu is, dat den Bischof van Münster een inval in Oost-Vrieslant heeft gedaen, daer de Staete nu seer met bemoyt sijn. Dat den heer van Oudijck entlijck, tot spijt van Watervliet, met juffrou van der Nisse sal gaen trouwe¹³. Daermet is hij heel op sijn voerde[el] en dit houlijck wort van alle werelt seer geaprobeert. Men sekt sterck dat den heer van Langerack met de outste dochter van Ferens sal trouwen, die tot Maastricht woont en dat mijnheer Steyn Seulevelts daer 25.000 guldens daermet ten houlijck soude geve. Het wort voor seker gehouden, maer ick can dat niet wel gelove. Dat van Mijnheer de buurt sal nu sekerlijck voor Paese sijn voortgank hebben.¹⁴ En dat van de derde dochter van de vrou van Gouriaen wakt noch na de dispencij van de paus. Dat is al datter passeert dat tot mijn kennis is gecomen. En de president de Ruit gelooft me niet, dat dese avent halen sal, daertoe sych veel pretendente openbare, en aen ene Fugel die te Leyen woont, seer gegost wort. Maer [ick] vrees dat hij so gelukich niet sal sijn, terwijl die van Hollant ijmant van de hare wille daerin brenge.

Ick verloop mij, sal daermet besluyte, dat ick aen Mijnheer gesontheyt en patiencij en gedult toewense, en dat ick altijd sal blijve, nadat ick hem een lang, gelucksalich niu jaer sal toegewenst sal hebben,

Mijnheer,

Uwed. ootmoedige ende dienstwillige dienerse

Lucia van Walta,

Dovergere van Sommelsdijck.¹⁵

¹³ Willem Adriaan van Nassau-Odijk (1632?-1705) trouwt in februari 1664 met Elizabeth van der Nisse (1639-1698), burgemeestersdochter uit Zeeland.

¹⁴ Wellicht bedoelt Lucia hier de aanleg van de Scheveningseweg, die door Constantijn Huygens is ontworpen en waarmee een begin is gemaakt in mei 1664. De weg was eind 1665 gereed en verbond Den Haag met Scheveningen.

¹⁵ Onderstreping autografisch.

6194b¹⁶

À Monsieur

Monsieur de Zulichem à Paris

Den 10 januvary [1664]¹⁷

Mijnheer,

Den dese sal Uw.d nu t'enemael de dancksegginge doen van die enpлетtes, die wij nu in sijn perfectie hebbe gesien. En so haast als de juppe opgemaekt was met de frans, so heb ick se aen mijnvrou Uw.d dochter gesonden om te besien.¹⁸ Hebbe met mij bevonde dat sij seer fray was, in der geschicheyт die verkiesinge passeerde alle de staeltjes die wij door uwen middel hebbe become en was niet een van alle die reprocheerde die verkiesinge die Uw.d hadde gedaen, sodat mijn dochter van Spijck daerover exterordinaris verblijt is en seer met vermakt en secht gelijk het waer is datter nimant in de werelt bequamer can gevonden worde die so wel sich verstaet van alles, als Mijnheer doet. Dat ic versuck dat hij vaek, ja dickwils van ons geinportuneert wort, doch met hartlijcke wens dat ick het, of enige van de mijne, het selvige coste erkenne, met enige van onse dienste te bewijse.

De tijt dan moete wij afwachte, die ons so geluckich sal make en nu niet anders hebbende als alleen de versekeringe daervan te doen dat ick en alle de mijne sijn, en blijve onveranderlijck,

Mijnheer,

Uw.d ootmoedige ende dienstwillige dienerse

Lucia van Walta, Dovergere van Sommelsdijck.

Ick wenste maer alleen te wete, nu dat Uw.d alle dese moyte gelieft heeft gelieve te neme, dat ick wist aen wie het gelt te geve en hoeveel dat het is dat wij moete geve met de stele van de wayers. Sal het terstont betale en al het verschot van packe.

¹⁶ In Worp wordt deze brief niet opgenomen, maar samen met brief 6194a in een voetnoot afgedaan als 'onbelangrijk'.

¹⁷ Ontvangstnotitie in linkerbovenhoek: R.Par.15 Jan.1664.

¹⁸ Het betreft hier Susanna Doublet-Huygens (1637-1725), het jongste kind en de enige dochter van Constantijn Huygens.

Madame Boudroy of Huneems heeft seker het g[.....] seer sorchvuldich ons het toegesonde op uw recommandasij.

Ick met alle de jonckheyt wenschen aen Mijnheer een gelucksalich niue jaer en dat hij eens mach tuis in gesontheyt by de sijne mach come.

6215¹⁹

[Adressering:]

À Monsieur

Monsieur de Zulichem à Paris

Den 31 january [1664]²⁰

Mijnheer,

Den dese sal het beste bij brenge, van Uw.d te bedancke van de verkisinge, sendinge en liquedasij, die Uw.d heeft gelive te doen. En ick wist niet dat wij so rijck waren datter noch ijts aen ons resteerde, hetgeen noch sal gegeve worde, sal morge aen Mijnheer van Zelem²¹ gesonde worde.

Maer Mijnheer, ick heb een dochter die wel een fraye toer²² van poin de Vinise soude wille hebbe, maer niet gaern veel gelt bestede. Cost men, nu alles daer in de rou is, een crijge die fray was voer 100 Hollants gelt, dat souden se daermet aehange, al was 't 20 gulde meer als se heel fray was, van één stuck, sonder enige separasij gelijk of het een binnenwerk was, want de binnewerke heb²³ ick, maer een fray patroon, doorgaande. Maer meer sou sij niet gaern bestede want sij sijn minagen,²⁴ hebbe gaern wat frays en goecoop. Ick geefse gelijk alsoe die so conne vinde. Misschien met den grote sooi²⁵ sou 't conne gebeuren.

Voors, Mijnheer, moet ick u bidde om goet meloensaet. Het wort tijt, want mijn hoveniers doen mij erom sommere en bidde dat ick doer uwe middel melone van Langes²⁶ mach hebben. En dat se met de post neffens den toer tegelijck mach crijge, want de post brengt er hier vele met voer d'een en d'ander. En nu, met al dese bals, so verlangen se daer meer na. Gij siet Mijnheer, hoe dat ick abuseer van u goetheyt en seg noch eens, dat ick met al mijn hart

¹⁹ Samengevat opgenomen in Worp.

²⁰ Ontvangstnotitie in linkerbovenhoek: R. Par. 5 feb. 64.

²¹ Christiaan Huygens (1629-1695), tweede zoon van Constantijn Huygens.

²² Toer of 'tour de gorge': strook van soepele stof die het décolleté omlijst.

²³ Woord slecht leesbaar.

²⁴ Van 'ménager' = 'zuinig omgaan met'.

²⁵ Woord slecht leesbaar.

²⁶ Vermoedelijk Lagnes (Fr.), gelegen op 10 km. afstand van Cavaillon, een stad die bekend staat vanwege zijn heerlijke meloenen.

wenste Uw.d of de sijne enige dienst te doen, ick soude my seer geluckich achte en sal altijd blijve,

Mijnheer,

Uw.d ootmoedige ende dienstwillige dienerse

Lucia van Walta.²⁷

Dat meloensaet van Langes sou hogtijt gesunde sijn. Vergeft mijn inportuniteyt. Men maekt accort met de poste wat me de poste geeft die de toers brenge.²⁸

Mijnheer,²⁹

Gij sult verwondert sijn te verstaen dat mijn soon³⁰ verleden dinsdach na Paris is vertrocke met Mijnheer Monba³¹ en Monsieur de Marrees, onse predicant.³² Seer subijt is sijn reys opgecome, sodat hij nimant adieu heef geseyt.

²⁷ Onderstreping autografisch.

²⁸ Onduidelijk wat Lucia hier bedoelt. De frase 'met de poste' is tussen de regels geschreven, waardoor niet duidelijk is waar deze woorden precies thuishoren.

²⁹ Op apart, kleiner vel geschreven.

³⁰ Cornelis van Aerssen van Sommelsdijck (1637-1688), in latere jaren Gouverneur van Suriname.

³¹ Jean (Johan) Barton de Montbas (Mombas), Fr. kolonel in dienst van de Staten van Holland, schoonzoon van Hugo de Groot. (Bron: Worp).

³² Daniël des Marets (overl.:1714), sinds 1662 predikant te Den Haag . (Bron: Worp).

6225³³

À Monsieur

Monsieur de Zulichem à Paris

Den 21 febrvary [1664]³⁴

Mijnheer,

Ick weet niet hoe te beginne de dancksegginge die ick Uw.d moet doen van alle genomene moite ende noch voor de 2 leste brive die ick van Uw.d heb ontfange met het meloensaet. 't Is mij leet dat gij mij de hoop afsnijt om die vruchte daervan te geniete. Hoop ewewel dat de saeke so tot dienst van Sijn Hoogheyt sulle geabregeert worden, dat Uw.d haest met gesontheyt by de sijne sal come, dat ick van ganser harte wense.

Mijn jonckheyt hebbe dat lachlijck versoek van mij begeert, van een fraye neusdoek goetcoop te hebben. Sij dachte dat terwijl het rou daer was, dat me de neusdoeke min als de helft waerde soude hebbe gehat. En nu met dese dispute, van te wille vechte, so blijve onse welbegoste b[...]s steke en nu oock so sijn de neusdoeke haer so dienstich niet. Bedank Uw.d seer voor die moite die hij daer om heeft genome. Mijn soon heeft groot gelijk sich met de com[mis]sies van sijn susters sich niet te wille bemoyen. Hij soude noyt gedaen wete hebbe met 's susters ende dan sou 't licht niet naer haer sin sijn. Het is beter dat se hier wat dierder copen en haer sin hebben.

De vrou van Oudijck hebbe wij maendach 's avens in Den Hag gecege. Is tot den heer en vrou van Beverweert seer beleeft ontfange en gelogeert. Daermet is den heer van Oudijck heel geholpen en uit het losse spek geraekt, want hij sal rijcklijck en costlijck connetere.

Hier en is anders geen nieus. Oock en weet ick het niet, daerdien ick in 10 dage niet ut sijn geweest, omdat ick seer vercouwe ben met een swaren hoest. Selfs dat ick veel bloedige fluyme los en nacht noch dach ruste kan van 't v[i]olent hoeste.

Ick sij aen Mijnheer de Ramboilliet verbonde, van de eer van Sijn Hoog[heyt], dat hij mij noch met het meloensaet is gedachtich geweest. Ick wenste dat ick veel gesontheyt en ijts hat waermede ick hem van hier cost dienen, of dat ick hem hier ergens dienst wiste te doen. Ick

³³ Samengevat opgenomen in Worp.

³⁴ Dubbele ontvangstnotitie in linkerbovenhoek: R.Par. 26. feb. 64, R. Par. 26. feb.64.

kan oock verders aen Uw.d niet meer segge dan dat ick blijve, so lang ick leve,
onveranderlijck,

Uw.d ootmoedige dienerse

Lucia van Walta,

Douangere van Sommeldijck.³⁵

³⁵ Onderstreping autografisch.

6677³⁶

À Monsieur
Monsieur de Sulicom
À la Haye

De la Corrace,³⁷ 15 de September [1668]³⁸

Monsieur,

Je suis trop vostre servante. Je ne vous pas tesmoinyer la joye que j'ay que vous avés marié Monsieur vostre fils à vostre contentement à une Damoisille en virité qui mérite boucoup, car elle est d'un humeur duce et très sage et vous filicite, Monsieur, et vous souhaite et aus nouvelles mariées beaucoup de joye, satisfaction et contentement, autant que une des miens, je vous en assure, Monsieur, et suis très fâché que je n'ay pas esté au liui en tamps de filicitation.³⁹ J'aurays eu ma part des agréables larmes de la fiancée ou mariée. À mon retour j'espère encore trouvé quelque reste.

J'ay esté bien fâché, Monsieur, je vous en assure, et le Conte de Kincardin a esté bien ausy.⁴⁰ Je vous jure que nous vous avons pas pu plustôt satisfaire dans vostre petite commision que vous m'avies donné et qu'il a eu avant mon arivé, mais à la fin voycy 2 lestres qu'on me dit ester pour les puvans que vous désirés. J'espère qu'il y seront satisfait, car on n'en peut plus direr deux.

Je fais estat de retourner sytost qu'il y seron de vasaux sans m'atacher à 8 ou dix jours, plus ou moins, car l'iver aproche et le nuits deviendron long et vrayes et tempests à craindre. Rien me fâche plus que je n'ay pas esté 3 mois plustost icy. J'aurays apris un peu la lange et j'en auray eu le contantement de voir Monsieur le Conte de Kincardin et ma fillie et cest agréable paix et la civile noblesse que un chaqnun a l'anvy me fâche à oblisier. Jamais je ne vis un pays sy fertile et pleyn de blées que celle-cy, nonobstant qu'elle n'est que montanyes et

³⁶ Samengevat opgenomen in Worp.

³⁷ Culross, Schotland.

³⁸ Ontvangstnotitie in linkerbovenhoek: R. 12 Oct. 1668.

³⁹ Op 28 augustus 1668 was Constantijn Huygens jr. (1628-1697), de oudste zoon van Constantijn sr., getrouwd met Susanna Rijckaert (overl. 1712).

⁴⁰ Alexander Bruce, de tweede Graaf van Kilcardine (ca.1629-1680), was de echtgenoot van Lucia's dochter Veroncia van Aerssen (overl. 1701). Lucia schrijft de brief tijdens een verblijf bij haar dochter en schoonzoon.

valeés, elle son sy agréablement situé que c'est un plasir pour le voir. Tout de mesme, comme à Brusselle, je ne le sauvois mieux faire resambler un flyer sain. Et la maison du Conte de Kincardin est sur une haute montanye, plus haut que la tour de nouvelle glise à La Haye, et ces jardins en desandans ce montanyes, et après de fort larges promenades, qui sont presque sy long que le Voorhout,⁴¹ à deux costé planté. Et puis on desans en jhardins et puis après de larges promenades, et la plus belle vue sur la rivière qu'on se peut inmagener et un sy bon flyer que où je me trouvais toujours enrumé et malade, je me porte ycy le meilleur du monde et je regrette ausy bien mon départ que ma povre fillie, qui est fort fâché de cela, malheureux est un persone qui est né en un autre paix, il en veut morir.

A notre entrevue je vous entretiendrai plus amplement et je vous diray de bouche que je suis et sera toujours san réserve,

Monsieur,

Vostre très humble et très oblisié servante,
Lucia de Walta, Dovergère de Sommelsdijck.

Avec vostre permission je salue les nouvelles mariées et Madame de Sint Anelant⁴² et Monsieur et Madame de Nokersil⁴³ et Mademoiselles vos niepses et suis à partout leurs servants.

[Naschrift in marge:] Le Conte de Kincardin est à Odenberch et ma fillie vos baise les mains très humblement.

⁴¹ Lange Voorhout in Den Haag.

⁴² Huygens' dochter, Susanna Doublet-Huygens, Vrouwe van Sint Annaland.

⁴³ Naam niet duidelijk.